

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-05-23

Diarienummer N164-0601/23

Handläggare

Ulrika Lundgren

Telefon: 037-367 90 35

E-post: ulrika.m.lundgren@socialcentrum.goteborg.se

Yttrande till stadsrevisionen utifrån 2023 års granskning

Förslag till beslut

Socialnämnden Centrum beslutar att skicka tjänsteutlåtandet till stadsrevisionen som sitt eget yttrande.

Socialnämnden Centrum förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Sammanfattning

Nämnden ska senast 21 juni 2024 skicka ett yttrande till stadsrevisionen utifrån rekommendationerna som nämnden fått efter 2023 års granskning. Rekommendationerna gäller resor i tjänsten, kompetensförsörjning inom socialtjänsten och arbete mot våldsbejakande extremism och radikalisering. Förvaltningen beskriver genomförda och planerade åtgärder som förslag på yttrande till stadsrevisionen.

Bedömning ur ekonomisk dimension

För att använda resurserna effektivt i arbetet mot våldsbejakande extremism och radikalisering behöver utbildningsinsatserna vara anpassade utifrån verksamheternas olika behov. Utbildningsinsatserna kommer vara resurskrävande där det behövs breda utbildningsinsatser. Förvaltningen bedömer att ett kunskapsbaserat förebyggande arbete kan ge positiva långsiktiga ekonomiska effekter, om personer upptäcks tidigt och färre personer behöver omfattande biståndsinsatser.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Kunskapshöjande insatser för medarbetare om våldsbejakande extremism ger bättre möjligheter att tidigt förebygga och motverka extremism och radikalisering. Utbildning om extremism bidrar även till att identifiera personer som är på väg att radikaliseras. Dessa individer kan då bemötas på rätt sätt och få stöd för att lämna den extremistiska miljön.

Våldsbejakande extremism påverkar både individer och skapar osäkerhet i samhället. Insatser för att stoppa radikalisering och hjälpa folk att lämna extremism gör samhället tryggare.

Ett strukturerat arbete med lägesbilder ger bland annat information för verksamhetsspecifik planering. Det måste dock följa lagar och krav på offentlighet, annars kan det kränka människors rättigheter.

Samverkan

Samverkan har skett i förvaltningens samverkansgrupp (FSG) 2024-06-11.

Ärendet

Nämnden ska senast 21 juni 2024 skicka ett yttrande till stadsrevisionen utifrån rekommendationerna som nämnden fått efter 2023 års granskning. Förvaltningen lämnar förslag på yttrande och föreslår att nämnden beslutar att skicka tjänsteutlåtandet till stadsrevisionen som sitt eget yttrande.

Beskrivning av ärendet

Nämnden fick stadsrevisionens granskningsrapport 23 april 2024. Senast 21 juni 2024 ska nämnden skicka ett yttrande till stadsrevisionen utifrån rekommendationerna som nämnden fått efter 2023 års granskning. Yttrandet ska beskriva genomförda och planerade åtgärder med anledning av rekommendationerna.

Stadsrevisionen har gett nämnden nio rekommendationer inom tre områden:

Resor i tjänsten

1. Nämnden rekommenderas att upprätta en lokal anvisning för resor i tjänsten.
2. Nämnden rekommenderas att stärka den interna kontrollen avseende resor i tjänsten.

Kompetensförsörjning inom socialtjänsten

3. Nämnden rekommenderas att utveckla analysen av vilka kompetensförsörjningsbehov som finns på kort och lång sikt.
4. Nämnden rekommenderas att utveckla uppföljningen av effekten av de åtgärder som vidtas för att säkerställa verksamhetens kompetensförsörjning.

Arbete mot våldsbejakande extremism och radikalisering

5. Nämnden rekommenderas att identifiera vilka kunskapsbehov rörande våldsbejakande extremism och radikalisering som finns inom den egna organisationen samt upprätta en utbildningsplan för att tillgodose behovet.
6. Nämnden rekommenderas att genomföra den verksamhetsspecifika planering som framgår enligt Göteborgs Stads riktlinje mot våldsbejakande extremism och radikalisering och implementera de åtgärder som följer av denna planering.
7. Nämnden rekommenderas att säkerställa att lägesbilderna innehåller den information om våldsbejakande miljöer som Göteborgs Stads riktlinje mot våldsbejakande extremism föreskriver.
8. Nämnden rekommenderas att tydliggöra och kommunicera syfte och uppdrag för resursteamet mot våldsbejakande extremism och radikalisering.
9. Nämnden rekommenderas att göra kommunstyrelsen uppmärksam på de skrivningar i nämndens reglemente som inte harmonierar med nytt beslut om den samlade avhopparverksamhetens organisering.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen beskriver genomförda och planerade åtgärder för att hantera rekommendationerna inom granskade områden. Varje område inleds med kort information om stadsrevisionens bedömning.

Åtgärderna ingår i berörda verksamheters förbättringsarbete och följs upp och rapporteras till nämnden i samband med årsrapport 2024.

Beskrivningen är förvaltningens förslag till yttrande till stadsrevisionen utifrån granskningen 2023.

Resor i tjänsten

Stadsrevisionens granskning syftade till att bedöma om nämnden har en tillräcklig intern kontroll avseende resor i tjänsten. Revisionen bedömde att nämnden delvis säkerställt en tillräcklig intern kontroll av resor i tjänsten. Enligt Göteborgs Stads riktlinje för resor och möten i tjänsten ska befogenhetsfördelning för tjänsteresa, konferens och logi anges i en lokal anvisning. Arbetet med en lokal anvisning hade inte slutförts och granskningen visade på avvikelser från stadens riktlinje och Skatteverkets rättsliga vägledningar och allmänna råd. Stadsrevisionen lämnade två rekommendationer till nämnden.

Lokal anvisning resor i tjänsten

Förvaltningsledningen beslutade 2024-03-26 om en lokal anvisning för resor i tjänsten, som anger vem som har rätt att fatta beslut om tjänsteresa, konferens och boende för resor inom och utanför Sverige. Anvisningen är ett komplement till Göteborgs Stads riktlinje för resor och möten i tjänsten.

Intern kontroll resor i tjänsten

Ekonomiavdelningen genomför stickprovskontroller på fakturor varje kvartal och resor i tjänsten ingår i kontrollen. För att stärka den interna kontrollen utökas antalet fakturor som kontrolleras som avser resor i tjänsten. Förvaltningen inför också stickprovskontroll på reseräkningar varje kvartal, som HR-avdelningen ska hantera.

Kompetensförsörjning inom socialtjänsten

Stadsrevisionens granskning syftade till att bedöma om nämnden bedriver ett systematiskt och strategiskt kompetensförsörjningsarbete. Revisionen bedömde att nämnden arbetar aktivt med kompetensförsörjning, men också att nämnden inte på ett tillräckligt systematiskt sätt bedömt kompetensförsörjningsbehov och analyserat dess orsaker. Stadsrevisionen bedömde också att uppföljningen av åtgärderna som gjorts inte är tillräcklig för att kunna bedöma åtgärdernas effekt på kort och lång sikt. Stadsrevisionen lämnade två rekommendationer till nämnden.

Utveckla analys av kompetensförsörjningsbehov

Förvaltningen har utvecklat analysen av kompetensförsörjningsbehov på kort och lång sikt för socialsekreterare, som är den stora yrkesgruppen i förvaltningen.

I delårsrapporten augusti 2023 rapporterade förvaltningen bedömning av möjligheter att kompetensförsörja verksamheten på kort sikt och längre sikt, 5 år, samt åtgärder för att minska påverkan på förvaltningens uppdrag. Rapporteringen utgick från stadsledningskontorets anvisningar. I delårsrapporten augusti 2024 ska förvaltningen på motsvarande sätt inventera kompetensförsörjningsbehov och ange åtgärder på kort och lång sikt.

För att säkra kompetensen i verksamheterna fortsätter förvaltningen att analysera behov på kort och lång sikt och beaktar Göteborgs Stads övergripande analys av behovet. Förvaltningen fortsätter också att arbeta med samtliga delar i kompetensförsörjningen, från att attrahera nya medarbetare till att behålla befintliga. Förvaltningen arbetar med att förbättra introduktionen för medarbetare och chefer, förbättra och utveckla arbetssätt, erbjuda kompetensutveckling för medarbetare och att involvera medarbetare och lyssna in

förslag på hur verksamheten kan förbättras. Vi arbetar aktivt med lönebilden och ett nära ledarskap som har betydelse för kompetensförsörjningen.

Utveckla uppföljning av åtgärdernas effekter

Förvaltningen har följt upp flera av åtgärderna och utvärderar aktiviteter för att förbättra och bedöma effekt. Sammantaget bedömer förvaltningen att det som hittills har gjorts har påverkat kompetensförsörjningen positivt. Antalet avgångar och vakanser har minskat och cheferna upplever att de organisatoriska förutsättningarna har förbättrats.

Arbete pågår med att ta fram en lokal kompetensförsörjningsplan utifrån de fem fokusområdena i Göteborgs Stads gemensamma kompetensförsörjningsplan. Aktiviteterna i förvaltningens kompetensförsörjningsplan kommer att följas upp regelbundet. Arbete pågår också med att ta fram kompetensutvecklingsplaner i flera avdelningar, för att utveckla och behålla personal.

Arbetet mot våldsbejakande extremism och radikalisering

Stadsrevisionen bedömde att nämnden inte arbetar effektivt och systematiskt mot våldsbejakande extremism och radikalisering.

Stadsrevisionen lämnade fem rekommendationer till nämnden. De första tre rekommendationerna handlar om nämndens arbete inom stadsområde Centrum. De övriga två rekommendationerna handlar om nämndens stadenövergripande uppdrag. Förvaltningen beskriver nedan åtgärder uppdelat på stadsområdet och stadenövergripande.

Kunskapshöjande insatser och utbildningsplan - stadsområdet

Arbete pågår med att ta fram en lokal plan för att arbeta i enlighet med den riktlinje som gäller i Göteborgs Stad för arbetet mot våldsbejakande extremism och radikalisering. Den lokala planen ska förtydliga hur förvaltningen ska omhänderta riktlinjen och stadsrevisionens rekommendationer.

Behovet av kunskap skiljer sig åt inom förvaltningen och behöver därför definieras utifrån medarbetarnas olika roller och funktioner. En utbildningsplan kommer tas fram med kunskapshöjande insatser utifrån behov för område, uppdrag och profession.

Alla medarbetare inom avdelningen Stadsområde, välfärd och fritid fick i december 2023 utbildning om pågående dödligt våld. Utbildningen var obligatorisk. På våren 2024 följdes utbildningen upp med workshops för varje enhet. Dessa workshops kommer att fortsätta regelbundet.

Förvaltningen har identifierat flera möjliga kunskapshöjande insatser i form av utbildningar och metodmaterial. Det finns också medarbetare i förvaltningen som har god kunskap och erfarenhet inom området och som kan spridas genom seminarium och föreläsningar. Ett pilotseminarium genomförs i juni 2024. Socialstyrelsen och Center mot våldsbejakande extremism har bra metodstöd som förvaltningen kan använda och bryta ner för att öka kunskapen hos medarbetare inom myndighetsutövning, uppsökande samt främjande och förebyggande verksamheter. Stadsledningskontoret tar fram digitala utbildningar som ska vara klara slutet av 2024, en kortare grundutbildning och en längre fördjupningsutbildning. Utbildningarna är dock generella och riktar sig till alla medarbetare i Göteborgs Stads förvaltningar och bolag. Förvaltningen bedömer därför att

dess utbildningar bara kommer att ge en grund och att det behövs utökad praktiskt metodstöd i ämnet.

Verksamhetsspecifik planering - stadsområdet

Verksamheterna har arbetat med aktiviteter för att motverka våldsbejakande extremism, men de har inte synliggjorts i specifika planer. Förvaltningen arbetar kontinuerligt med att identifiera och möta behov hos barn och unga i riskzonen. Dessa insatser når även delvis de som riskerar att radikaliseras. En rapport från Sveriges kommuner och landsting 2017 rekommenderar generella insatser för att motverka sociala problem där barn och unga påverkas negativt, snarare än specifika insatser mot våldsbejakande extremism. Förvaltningen är medveten om skillnader mellan olika riskmiljöer och ser behovet av att öka kunskapen och utveckla metoder för att möta den specifika riskgruppen.

Den lokala planen för att arbeta med riktlinjen, som nämnts ovan, kommer underlätta specifik planering i verksamheterna och tydliggöra ansvaret. Ökad kunskap kommer att ge bättre insikt i hur problematiken ska bemötas med metoder och insatser i varje verksamhet. Den verksamhetsspecifika planeringen ska ingå i verksamheternas ordinarie planering och uppföljning.

Förvaltningen efterfrågar stöd från stadsledningskontoret om hur förvaltningen ska utveckla ett proaktivt arbete mot propaganda från våldsbejakande extremistiska miljöer på internet. Det handlar dels om ett medarbetarperspektiv, hur personal kan och bör agera i de nätforum som är aktuella, dels handlar det om att uppsökande arbete på internet inte följer stadsområdet eller kommungränserna och metoder och eventuella resurser behöver anpassas till detta.

Säkerställa att lägesbilder innehåller information om våldsbejakande miljöer - stadsområdet

Förvaltningen arbetar kontinuerligt med lägesbilder där information om extremistiska miljöer ingår om åsikter uttrycks i den offentliga miljön. Det kan handla om demonstrationer, manifestationer och skadegörelse i form av klotter med tydligt extremistiskt budskap.

Mallen som används för det kontinuerliga lägesbilsarbetet har utvecklats och eventuell händelserapportering kring våldsbejakande extremism, antidemokratiska strömningar och polarisering hanteras varje vecka på ett mer strukturerat sätt.

Ett strukturerat lägesbilsarbete innebär att information hämtas in från många olika källor, från Göteborgs Stads förvaltningar och bolag, samt från externa aktörer så som näringsliv, civilsamhälle och myndigheter. Utifrån riktlinjen ska socialförvaltningen i sitt kontinuerliga lägesbilsarbete "belysa miljöernas närvaro och aktiviteter" och det ska framgå "information om geografiska platser, lokaler, verksamheter, propagandaspridning och rekrytering där det finns signaler" om koppling till våldsbejakande extremism.

Erfarenheter och forskning visar att de extremistiska miljöerna flyttat bort från offentligheten till att verka mer i det dolda. Individer från de extremistiska miljöerna uttrycker idag endast undantagsvis sina åsikter i det offentliga rummet. Att rapportera extremistiska händelser så som demonstrationer, manifestationer och klotter i det offentliga rummet bedöms därför inte tillräckligt för att belysa de extrema miljöernas närvaro och aktiviteter i stadsområdet.

I socialnämndens remissvar, diarienummer N164-0627/2, om Göteborgs Stads riktlinje för arbetet mot våldsbejakande extremism och radikalisering, framgår att information om extremistiska miljöer ofta bygger på ”misstankar och antaganden, eftersom de våldsbejakande miljöerna inte med självklarhet tydliggör sina avsikter, vilket gör att man riskerar att sprida misstankar kring personer som vare sig är åtalade eller dömda för brott”. Det gäller fortsatt. Hanteringen av information i enlighet med riktlinjen riskerar att inkräkta på den enskildes rätt till ”åsikts-, yttrande- och föreningsfrihet liksom religionsfrihet [och] rätten att inte utsättas för diskriminering” (remissvar). Förvaltningen bedömer att en sådan hantering riskerar att tangera underrättelseverksamhet, vilket också lyftes i samtal med stadsrevisionen utifrån granskningsrapporten i juli 2023.

Förvaltningen har framfört till stadsledningskontoret att det finns osäkerhet i hur information om våldsbejakande miljöer, som ofta är känslig, ska hanteras utifrån gällande lagstiftning och krav på offentlighet. Osäkerheten handlar om hur informationen samlas in, förvaras, dokumenteras och delas mellan interna och externa aktörer. Förvaltningen anser inte heller att det är tydligt hur informationen ska användas och vem som förväntas att agera på den. Förvaltningen har lyft frågor till stadsledningskontoret för att få klarhet i de juridiska frågorna kring lägesbilsarbetet.

Förvaltningen kommer att komplettera lägesbilsarbetet genom att efterfråga mer kontinuerlig information om trender och tendenser kring våldsbejakande extremism, polarisering och antidemokratiska strömningar via samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid (SSPF) och via förvaltningens fritidsenheter. Förvaltningen bedömer trots detta inte att lägesbilsarbetet kommer motsvara riktlinjens ambition, men det bedöms vara ett steg framåt i utvecklingen av arbetet i avvaktan på juridiskt stöd i hur riktlinjen kan omhändertas.

Tydliggöra och kommunicera syfte och uppdrag för resursteamet mot våldsbejakande extremism och radikalisering - stadenövergripande

Förvaltningens resursteam mot radikalisering och våldsbejakande extremism har ett stadenövergripande uppdrag. Resursteamet består bara av en tillsvidareanställd person och en visstidsanställd person med särskild kompetens om radikaliseringsprocesser, sekterism och våldsbejakande extremism. Vid behov kan teamet utökats med specialkompetens om till exempel den högerextrema miljön. Efterfrågan har dock inte varit större än att teamet kunnat hantera den med nuvarande bemanning.

Resursteamet har på olika sätt synliggjort sin kompetens under senaste året. Teamet har bidragit och deltagit i den stora utbildningssatsningen för cirka 8000 medarbetare i grundskolan som gjordes läsåret 23/24 om pågående dödligt våld, PDV. Satsningen ledde till en ökad efterfrågan på resursteamets konsultationer och kunskapshöjande insatser till skolan och hantering av oro kring elever utifrån radikalisering, extremism och ensamagerande våldsvärkare. Även socialtjänstens myndighetsutövning har efterfrågat mer konsultation i samband med att de tagit emot orosanmälningar från skolan.

Resursteamet har tillsammans med representanter från socialtjänst och skolförvaltningarna, bidragit till att ta fram två nationella metodstöd för skolan, socialtjänsten och polisen. Metodstöden har reviderats och publicerades våren 2024. Ett arbete har startat för att sprida metodstöden i staden. Resursteamet har också påbörjat ett samarbete med socialförvaltningarna för att anordna utbildningar som är anpassade efter behov på olika nivåer.

Det är viktigt att snabbt kunna få ett fungerande samarbete mellan stadens förvaltningar och med andra myndigheter för att uppmärksamma barn, ungdomar och deras familjer vid oro kring radikalisering eller när någon hotar att skada sig själv eller andra.

Lagstiftningen begränsar i dagsläget informationsutbytet mellan myndigheter. För att klargöra frågor om sekretess, informationsdelning och samtycke vid konsultation, orosanmälningar och handläggning av ärenden kommer Resursteamet tillsammans med stadsledningskontoret och stadsjurist att utreda möjligheter och begränsningar för att kunna ge vägledning.

Uppmärksamma kommunstyrelsen på skrivningar i nämndens reglemente - stadenövergripande

Kommunfullmäktige beslutade i november 2023 om särskilda riktlinjer för avhoppare och ansvarsfördelningen mellan förvaltningar för arbetet med målgruppen. Riktlinjen tydliggör att socialnämnden Centrum har ansvar för personer som uppfyller kriterierna för särskild avhoppare och stadsområdenas socialtjänst har ansvar för övriga avhoppare. Det framgår också tydligt att personer som vill lämna grupperingar inom våldsbejakande extremism omfattas av riktlinjen. I och med den nya riktlinjen bedömer förvaltningen inte att det finns behov att föreslå ändring i nämndens reglemente, som stadsrevisionen rekommenderar nämnden. Riktlinjen bidrar till att förtydliga ansvaret som nämnden har enligt reglementet och bedöms ha samma status, då det är kommunfullmäktige som har beslutat om både nämndens reglemente och riktlinjen.

Förvaltningen har stärkt kopplingen mellan avhopparverksamheten och arbetet mot våldsbejakande extremism genom att resursteamet sedan april 2023 är organiserad i samma enhet som särskild avhopparverksamhet och socialsekreterare i samverkan med polisen. Enheten ingår i avdelningen stadenövergripande uppdrag barn, familj och trygghet som också har andra närliggande uppdrag inom områdena kriminalitet, våld i nära relationer, hedersrelaterad problematik, gruppvålds intervention (GVI), brottsutsatthet och trygghetsfrågor.

Socialförvaltningen Centrum

Michael Ivarson
Förvaltningsdirektör